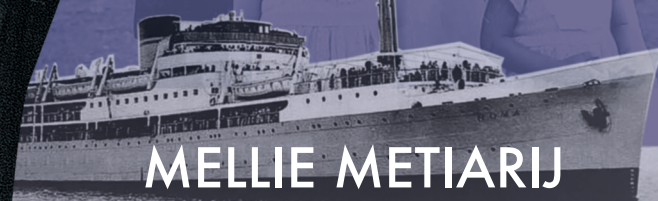
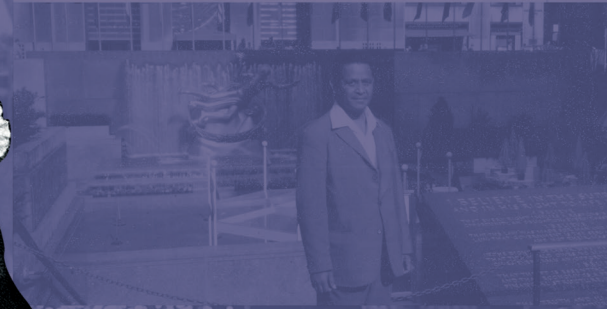

GEDWONGEN REIS

Mijn vader dominee S. Metiarij

MELLIE METIARIJ

Inhoudsopgave

Inleiding	7
	<i>Doa waktu mau tidur / Gebed voor het slapengaan</i>	15
	<i>Doa pada waktu bangun tidur / Bidden bij het wakker worden</i>	16
Hoofdstuk 1	Het schrift van pa	17
	<i>Pa's korte autobiografie in het Nederlands</i>	18
	<i>Pa's korte autobiografie in het Maleis</i>	21
	<i>Doa waktu rasa sedih / Gebed voor wie zich droevig voelt</i>	28
Hoofdstuk 2	Vrouw, mammie, njora	29
	<i>Doa pada pembukaan pertemuan kaum ibu /</i> <i>Gebed bij de opening van een bijeenkomst van de vrouwenvereniging</i>	44
Hoofdstuk 3	De gevraagde zoon, vader, opa, ojang	45
	<i>Doa djika ada perasaan senang / Dankzegging omdat ik blij mag zijn</i>	68
Hoofdstuk 4	Pakatto en pa's landgenoten tijdens de oorlog	69
	<i>Doa untuk keadaan di Maluku pada waktu kerusuhan /</i> <i>Bidden omdat er onlusten waren op de Molukken</i>	114
Hoofdstuk 5	De overtocht	115
	<i>Doa pada waktu usbu sengsara / Gebed voor de lijdensweken</i>	142
Hoofdstuk 6	Kamp Schattenberg	143
Hoofdstuk 7	Kerkelijk leider	161
	<i>Gebed voor contactbijeenkomsten met andere organisaties</i>	202
Hoofdstuk 8	Politiek leider	203
	<i>Doa untuk perjuangannya / Bidden voor de strijd</i>	250
Hoofdstuk 9	De woonwijken	251
	<i>Doa pada waktu kematian Tuhan Yesus / Gebed op de sterfdag van Jezus</i>	264
	<i>Gebed bij de opstanding van Jezus</i>	264
Hoofdstuk 10	Leven in diaspora	265
	<i>Dimuka ambil pekerdjaan untuk sekola minggu /</i> <i>Gebed voorafgaand aan een voorbereidingbijeenkomst van de zondagsschoolleiding</i>	274
	<i>Gebed na de voorbereidingsbijeenkomst van de zondagsschoolleiding</i>	274
Hoofdstuk 11	De reis naar ons vaderland	275
Hoofdstuk 12	Verder zonder hem	283
Meer gebeden	295
Bronvermelding afbeeldingen	302

onze mammië kwam te overlijden. Ik dank God voor het idee om pa een schrift te geven waarin hij over zichzelf kon schrijven. We koesteren wat hij geschreven heeft. Uit zijn verhaal blijkt weer eens hoe pa zichzelf altijd heeft weggecijferd en dat hij het nooit zo belangrijk heeft gevonden om over zichzelf te praten.

Al lezend besepte ik hoeveel minder sterk mijn eigen geloof is vergeleken met dat van die KNIL-militairen onder de bezielende leiding van pa als dominee.

Korte autobiografie Samuël Metiarj, 13 april 1917* - 4 maart 2007†

Papa's naam is Semuel.¹ Papa's vader heet Pieter Metiarj. Papa's moeder heet Christina Sahertian. Papa is geboren in Wari, dat 14 kilometer van Tobelo op het eiland Halmahera in de Noord-Molukken vandaan ligt. Papa's vader Pieter Metiarj was dominee en gaf les op een school in Wari. Papa's moeder Christina Sahertian is de jongere zus van Djou Sahertian die in Porto op het eiland Saparua op de Zuid-Molukken woont. Ook oom Toma is een broer van mijn moeder.

Pa, helemaal links, werd op 2 juli 1939 ingezegend als volksonderwijzer

Ik ging in Tobelo naar school. Toen ik groter werd, hebben mijn ouders mij naar Porto gebracht. Daar volgde ik de opleiding voor volksonderwijzer onder leiding van dominee Tutuarima. Toen ik geslaagd was als volksonderwijzer en tevens schoolonderwijzer, werd ik door dominee Tutuarima, die ook aan het hoofd stond

van de kerk op Ambon, naar Makassar gestuurd om de Normaalschool te volgen. Ik twijfelde om het bevel van dominee Tutuarima uit te voeren om naar Makassar te gaan omdat deze plaats zo ver van Ambon vandaan ligt. Ondanks het feit dat het ver was, hoorde ik het bevel van school en kerk op Ambon uit te voeren. Na eerst een jaar praktijk te hebben opgedaan in Lumoli, een gemeente op Ceram, ging ik naar Makassar.

Mijn moeder moedigde mij ook aan en vertelde mij dat ik naar mijn oom Luc moest gaan die in Makassar woonde. Mijn moeder zei: "Ga daar naartoe en zoek net zolang totdat jij oom Luc en zijn vrouw en kinderen hebt gevonden."

Ik deed wat mij werd gezegd, zodat ik later bij en voor de kerk mocht werken op Ambon. Met een groot verlangen om in de toekomst dat werk te kunnen doen ging ik in Makassar hard aan het werk. Ik deed alles wat ik moest doen op de Normaalschool.

1 Zoals ik al zei, schrijft pa in het begin alsof hij tegen mij praat. Hij bedoelt: Mijn naam is Semuel. Mijn vader heet... enzovoort.

Tijdens deze periode brak helaas de oorlog tegen de Japanners uit, die Indonesië bezetten. Velen, ook leraren, werden gevangengenomen en de scholen werden gesloten. Wij waren genoodzaakt individueel of gezamenlijk onze weg te zoeken en er het beste van te maken. Ik bleef in die tijd bij oom Luc en tante Lize en hun kinderen.

De Molukse KNIL-militairen op Zuid-Celebes werden gevangengenomen. Een deel hiervan, ongeveer 1000 personen met hun vrouwen en kinderen, werd gevangengehouden in een Japans kampement in Pakatto, 24 kilometer van Makassar vandaan. Ik was een van hen. We werden wreed en met veel geweld door de Japanners gevangengehouden. Wij die in het kamp verbleven, hebben dit met grote vrees aangezien.

De kerk in Makassar en de KNIL-leiding hebben mij als leider, onderwijzer en als dominee aan het werk gesteld onder leiding van een Japanse professor Miahira. Vervolgens kwam een andere Japanse dominee, professor Seja, die ook in opdracht van het Japanse regime werkte. De Japanners wilden daarmee laten blijken dat men 'gewoon' als één volk kon leven. Dus ondanks het feit dat wij in gevangenschap leefden, in een oorlogstijd vol van ellende, verdriet en onzekerheid, konden wij ons als gelovigen gedragen en ernaar leven. De KNIL-militairen in gevangenschap konden dit doen omdat ze zo sterk waren in het geloof en vooral werden bijgestaan door een eigen dominee en de twee zorgzame Japanse dominees waardoor ze zich geestelijk en lichamelijk geborgen konden voelen. Zo bleven deze militairen betrokken en trouw als gelovigen leven met het hoopvolle verlangen dat spoedig de bevrijding zou komen.

In het bijzonder vonden ze het belangrijk om een kerkelijke gemeente te hebben. Dagelijks werd om twaalf uur 's nachts een speciale dienst gehouden om God te aan te roepen en te smeken om Zijn nabijheid. Ze wilden laten zien hoe trouw men als Gods gemeente bleef geloven in die waarachtige God en Herder Die Zich bleef ontfermen over Zijn schapen. Elk gezin kwam trouw in Gods Huis om tot hun enige Redder te bidden.

Door dit doorzettingsvermogen werd het onmogelijke mogelijk en hebben de Japanse leiders hun medelijden getoond. Zo leek het net alsof langzamerhand het lijden beter te dragen werd en bleef het leven geborgen tot het einde van deze Japanse oorlog. De twee Japanse dominees hebben hun respect en waardering getoond voor deze trouwe KNIL-militairen die ik moest begeleiden. Gevolg was dat ze mij als hun vriend gingen beschouwen. Zij hebben ervoor gezorgd dat er een kerkgebouw kwam dat groot genoeg was om iedereen die daar in het kamp gevangen zat, te laten kerken. Om hen heen was de Japanse vijand met hun gevaarlijke oorlogstuig die oorlog met Nederland voerde en die zeer ruw kon optreden zoals algemeen bekend was. Toch hebben de Japanners zich in Pakatto rustig houden door de inmenging van dominee Miahira en dominee Seja. Als Gods gemeente heeft men zich getroost gevoeld door deze twee mannen, vooral omdat door hen de Molukse kerkgemeente gevormd kon worden.

Er kwam een verandering in de gruwelijke leefomstandigheden in de oorlog tussen Japan en Nederland. In Pakatto ontstond verdraagzaamheid tussen Molukkers, Nederlanders en Japanners, ook al hadden wij de wetenschap dat wij omringd werden door ellende en gevaar. In die oorlog tussen de staten gedroegen men zich volop slecht en wreed. De Molukse KNIL-militair stond dapper en trots tegenover de Japanse vijand.

Kinderen met op de achtergrond een gepantserd voertuig

Ik lijk in herhaling te vervallen, maar dit is vooral om te benadrukken hoe zwaar het leven van de Molukse KNIL-militairen in die tijd was onder Japanse tirannie. Ze waren Nederlandse militairen en telkens weer waren er die momenten van onzekerheid omdat ze daarom gevangen zaten en dagelijks loerde de dood die plotseling toe kon slaan.

In Pakatto werd getoond dat in een dergelijke situatie de angst plotseling kon verdwij-

nen dankzij hun rotsvaste geloof in de Heer. Zo scheen Gods licht over ons omdat wij God trouw bleven aanbidden in die duistere tijd.

De vijand leek dit ook te zijn opgevallend en stelde de twee Japanse dominees aan die ons geestelijk gingen begeleiden. De eenheid en saamhorigheid onderling waren sterk aanwezig, ook al wisten we dat de Japanners slechts één doel hadden, namelijk om de KNIL-militairen te elimineren. De twee dominees hadden goed in de gaten hoe hard wij hen nodig hadden en ze ontfermden zich over ons alsof zij onze herders en wij KNIL-militairen hun schapen waren. Zij gingen zelfs zo ver dat ze de Japanse legerleiding hebben gevraagd de vernietigingsdrang te veranderen in een vriendschappelijke houding. Er kwam niet meteen een antwoord hierop. Toch bleek gaandeweg dat de situatie 'vriendschappelijk' bleef zolang beide dominees er waren. Wij waren niet bang en twijfelden nooit. We trotseerden alles en we stonden paraat om ons bij een eventuele aanval te verzetten.

In die tijd was het vooral mijn taak om ons niet uit te laten schakelen. Dat God onze smeekbede heeft verhoord, bleek door de komst en de aanwezigheid van professor Miahira en professor Seja.

Ik bleef zeggen dat wij door onze eenheid gezegend werden en dat vijandschap alleen verdriet en beklag zouden veroorzaken. Door ons goed te gedragen waren wij overtuigd van een overwinning als één volk. Dankzij deze twee dominees konden wij dagelijks allerlei manieren bedenken om bij elkaar te blijven. Ze zullen ongetwijfeld voor ons hebben gepleit bij de legerleiding. De belangrijkste rol in dit alles was ons sterke geloof in God waardoor wij onze vijand konden trotseren ondanks welke kwade bedoeling dan ook. Wij gaven geen moment op.

Onze oorlogsuitrusting bestond uit:

- 1 de kracht om onze vijand op afstand te houden
- 2 de mogelijkheden die wij hadden de vijand weg te sturen
- 3 de kracht die wij van de Grote Macht ontvingen om ons te verweren omdat wij Hem trouw bleven
- 4 het van het begin tot het einde van de oorlog prijzen van Gods naam
- 5 de trouw van onze geliefden – vaders, moeders en kinderen – die het werk uit voerden dat voor het geestelijke en lichamelijke noodzakelijk was.

Nadat wij van die verschrikkelijke lijdensweg waren bevrijd, hielden wij niet op om in de naam van Zijn Zoon, onze geliefde Zaligmaker en Verlosser die trouw is tot in de eeuwigheid, te loven en prijzen. Natuurlijk waren wij na de bevrijding zo blij en getroost, omdat wij weten dat alleen God dit mogelijk kon maken.

Ter afsluiting

In deze lijdens tijd bleef iedereen Gods naam loven

In de naam van Zijn Zoon

Onze Jezus Christus en Zaligmaker

Onze Verlosser, van de zondige mensen

Zodat wij het eeuwige leven mogen beëerven.

Leef, volg en verkondig Gods liefde

die zo ontzettend groot is voor de hele wereld.

Hij die niet wil dat iemand kapot gaat

en juist zegent in het eeuwige leven in Gods eeuwige Huis.

Geprezen is God en Zijn Zoon, onze Jezus Christus.

Door Zijn Heilige Geest zal niemand vernietigd worden,

maar het eeuwige leven krijgen dat vol vreugde zal zijn.

Pappie mulai tjeritera riwayat hidup seperti berikut

Papa punja nama Semuel, papa punja Papa: Pieter Metiarj. Papa punja Mama: Christina Sahertian. Papa lahir di Wari, 14 km. dar Tobelo. Papa punja papa Pieter Metiarj djadi Pendeta dan Guru Sekolah di Wari, 14 km. dari Tobelo.

Papa punja Mama: Christina Sahertian, Djou Sahertian di Porto punja Adik Perempuan. Djuga Oom Toma saudara Laki2 dari Mama.

Papa sekolah waktu ketjil di Tobelo.

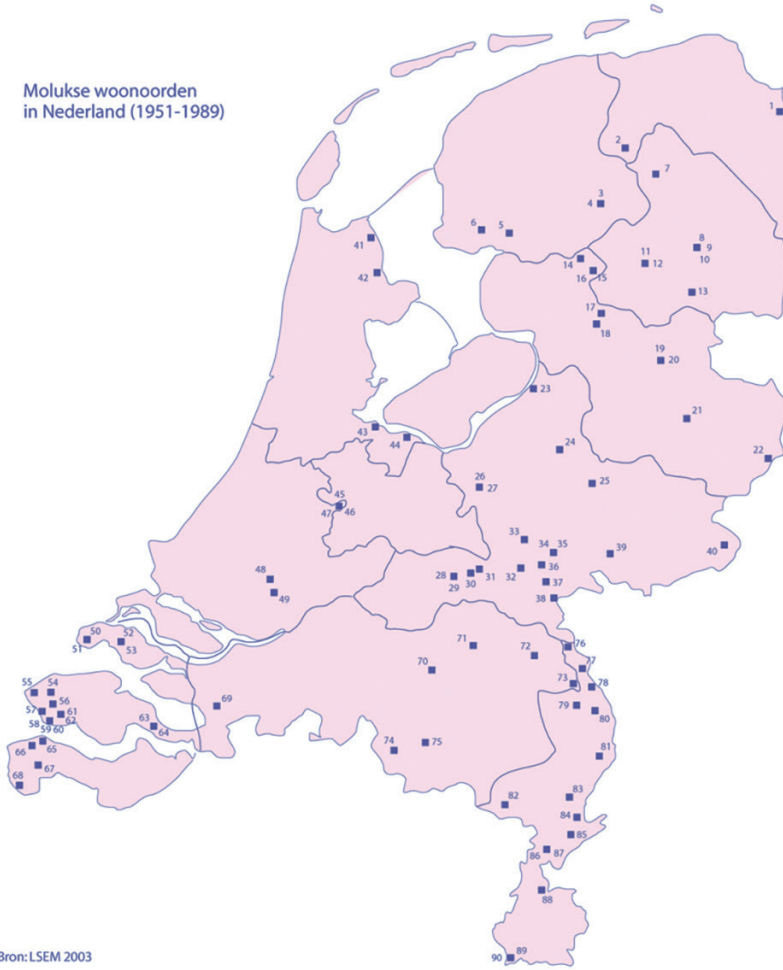
Hoofdstuk 6 - Kamp Schattenberg

Ons gezin kwam op 8 april in Nederland aan. Na een tbc-check in Amersfoort werden we, samen met vele anderen, door busonderneming Schut uit Zwolle naar Schattenberg gebracht, het vroegere kamp Westerbork. Men kreeg onderdak in barakken van een doorvoerkamp van de Joden. Oude bedden, oude matrassen met stro en gaten, oude bevleekte lakens, dat zijn herinneringen die tante pela Papilaja van de aankomst in Schattenberg zijn bijgebleven. De directeur van het busbedrijf vond het zielig dat de mensen niet eens gekleed waren op het Nederlandse klimaat. In Zwolle hield hij een inzamelingsactie voor de kinderen. Daarna kwamen ze de kleding afleveren in Schattenberg en de busondernemer maakte er filmbeelden van. Van de eerste bewoners hoorde ik verhalen over de aankomst in Schattenberg. Ik kreeg ook foto's te zien van opgestapelde stenen en gaten en openingen in de stoepen en straten. Dat leek mij gevaarlijk en beslist geen welkom voor de eerste Molukkers die vanaf 22 maart 1951 in het kamp aankwamen. Eén voordeel om juist in die periode, in de lente dus, in Nederland aan te komen was het weer. Buiten werd het warmer. Overdag werd het eerder licht en later donker.

Het kamp werd kamp Schattenberg genoemd. Wij zeiden vroeger vaak dat het kamp zo heette omdat er alleen maar 'schatten' woonden, maar waarschijnlijk is de naam afkomstig van een heuvel naast het kamp. Even beleefden wij een flashback, toen in 2010 op het nieuws te zien was dat barak 58 van het kamp Westerbork, dat in Veendam als schuur werd gebruikt, in brand stond. De barakken waren genummerd in de tijd dat de Joden daar waren en toen de Molukkers in het kamp kwamen, was alles nog precies hetzelfde; er was geen moeite gedaan om de barakken te veranderen, of ze zelfs maar een naam te geven. Stel dat toen Molukse jongeren Joodse vrienden hadden die eerder zelf in het kamp hadden gezeten, of dat hun ouders daar hadden verbleven. Bizar toch?

Onze hoop was gevestigd op de Nederlandse regering. Wat werd er veel gebeden. Speciale kerkdiensten voor het vaderland werden gehouden op vrijdagavond, de Geredja Negara, om de worsteling te doorstaan waar men mee zat. Men vroeg aan God wanneer de grote thuisreis zou zijn naar een vrije Zuid-Molukken. Iedere 24e van de maand werd ook de Geredja Tanah Air gehouden, een speciale dienst ter ondersteuning van de strijd, maar de officiële vertaling is 'kerkdienst voor het vaderland'. Het is, denk ik, niet kerkelijk om 'kerkdienst voor de strijd' te zeggen. De eerste jaren werden de diensten volop bezocht, maar naarmate meer ouderen ons ontvielen, werd het minder en minder. Mijn vader moet er ook onder hebben geleden om te zien dat er andere prioriteiten werden gesteld dan de tijd te nemen om in de kerk te bidden voor ons vaderland.

Molukse woonoorden
in Nederland (1951-1989)

Bron: LSEM 2003

Groningen

1. Carel Coenraad Polder (Finsterwolde)
2. Marum (Nuis)

Friesland

3. Oranje (Fochtelloo)
4. Ybenheer (Fochtelloo)
5. Wite Pael (Sint Johannesga)
6. Wyldemerck (Balk)

Drenthe

7. De Fledders (Norg)
8. Schattenberg (Westerbork)
9. Pieterberg (Westerbork)
10. Mantinge (Westerbork)
11. Ruinen (Ruinen)
12. Stufzand (Ruinen)
13. Geesbrug (Oosterhesselen)

Overijssel

14. Beenderriben (Steenwijkerwold)
15. Pikbroek (Steenwijk)
16. Eind van 't Diep (Steenwijk)
17. Beugelen (Staphorst)
18. Conrad (Rouveen)
19. Laarbrug (Ommen)
20. Eerde (Ommen)
21. Vossenbosch (Wierden)
22. St. Joseph (Glanerbrug)

Gelderland

23. De Zwaluwenburg (Elburg)
24. Vaassen
25. Teuge (Voorst)
26. De Biezen (Barneveld)
27. De Schaffelaar (Barneveld)
28. Elzenpasch (Tiel)
29. Schutsluizen (Tiel)
30. Overbroek (Echteld)
31. Lingebrug (Kesteren)
32. De Haar (Randwijk)
33. De Bruynhorst (Edeveen)
34. Gofflinks (Arnhem)
35. Onderlangs (Arnhem)
36. Snodenhoek (Elst)
37. Klein Baal (Bemmel)
38. De Hogehorst (Groesbeek)
39. Kemp (Wehl)
40. Vosseveld (Winterswijk)

Limburg

76. Plasmolen (Mook)
77. Genapium (Gennep)
78. Oude Molen (Welt)
79. Vlakwater (Venray)
80. Tienray (Meerlo/Wanssum)
81. Blerick (Venlo)
82. Tungeelroy (Weert)
83. Heythuizen
84. Maashaven (Roermond)
85. Montfort
86. Op de Loop (Echt)
87. Lilbosch (Echt)
88. Graetheide (Geleen)
89. Rijckholt (Eijsden)
90. Capucijnier Klooster (Eijsden)

Noord-Holland

41. Oude Zeug (Wieringermeer)
42. Medemblik
43. Coehoorn (Muidenberg)
44. Almere (Huizen)

Zuid-Holland

45. Kazerne (Woerden)
46. Utrechtse Straatweg (Woerden)
47. Singel (Woerden)
48. IJsseloord (Capelle a/ d IJssel)
49. Kamp Q (Slikkerveer)

Zeeland

50. Noordwelle (Westerschouwen)
51. Burghsluis (Westerschouwen)
52. Brydorpe (Middenschouwen)
53. Kerkwerpe (Middenschouwen)
54. Grijskerke
55. Westkapelle
56. Serooskerke

57. Koudekerke

58. Vlissingen I
59. Vlissingen II
60. Vliegenveld Souburg
61. Middelburg I
62. Middelburg II
63. Kruiningen I
64. Kruiningen II
65. De Haven (Breskens)
66. Duinoord (Groede)
67. Wilgenhof (Oostburg)
68. Rodanborgh (Aardenburg)

Noord-Brabant

69. Wouw
70. Lunetten (Vught)
71. Donzel (Nistelrode)
72. Villheide (Mill)
73. Vierlingsbeek
74. Lage Mierde
75. Baarschot (Middelbeers)

Sommige woonoorden waarover de Molukkers na hun aankomst in Nederland in 1951 werden verdeeld waren in de periode van de Tweede Wereldoorlog doorvoerkampen voor de Joden geweest.

Het kamp werd geleid door een kampraad, die grotendeels bestond uit sergeant-majors Salamoer, Tunyluhulima, Mustamu en Saptanno uit het KNIL. Voor allerlei vragen kon men bij de heren terecht in hun kantoor voor in het kamp.

De Molukkers in Schattenberg kregen eerst eten uit een gaarkeuken. Toen het toch langer duurde dan de belofde zes maanden dat men in Nederland zou blijven, werden in 1956 keukens bij de huizen aangebouwd. Een wand van één van die keukens is een deel van ons Moluks monument in kamp Schattenberg/Westerbork. Heel veel later kregen de mensen alsnog kookstellen in huis, het groene driepits-gasstel met een gasfles erbij.

Vroeger hadden wij ook al een 'winkelpassage'. Daar kon men inkopen doen bij de kruidenier, bakker, groente- en visboer. Opa Nanni Manuputty verkocht vooral snoep en frisdrank. Als ik weer eens geld verzameld had, dat mij vaak werd toegestopt, toog ik naar onze winkelpassage om snoep en 'Exota', een rode bubbeldrank, te kopen. De fles verborg ik in mijn kamer en tijdens het spelen nam ik af en toe pauze om uit de fles op mijn kamer te drinken. Toen ik dit later aan mijn moeder vertelde, moest zij er erg om lachen, zij had dit nooit geweten.

Er was een badhuis, waar velen naartoe gingen om te douchen omdat in de barakken geen douches waren. Bij ons thuis was er gelukkig wel een badkamer met een douche. Omdat ik er nooit geweest was, vond ik het spannend om met Mien Latupeirissa mee te gaan naar het badhuis. Ik vond het er eng uitzien vanwege die grote buizen die daar waren. Ik vond het eerst spannend, maar daarna wist ik niet hoe gauw ik weg moest komen. Mien vertelde dat zij vijf minuten had om te douchen. Dit werd goed in de gaten gehouden door de badhuismeester oom Olob Lilipaly. Ik bleef voor de douchecel staan terwijl Mien aan het douchen was. Ik durfde niet naar oom Olob te kijken. Hij liep daar met een stok op de deur te slaan dat de 5 minuten om waren... Ik ben daar nooit meer naartoe gegaan. Volgens mij zijn die buizen van het badhuis een trauma geworden. Ik krijg het gevoel alsof mijn keel wordt dichtgeknepen als ik in een ruimte kom met grote buizen. Ik heb er ook (te) vaak van gedroomd. Vreemd, hè, dat ik dat heb overgehouden van een ruimte waarin ik maar één keer in mijn leven ben geweest. Toen ik vroeger met John in een boot liep waar hij ook aan had gewerkt, kreeg ik hetzelfde gevoel. Hij wilde laten zien hoe mooi

Trees Alfons en ik al dansend (menari)

Een volle schouwburg bij een uitvoering. In het midden voor zit ik rechts naast ma. Broer Joop hangt op ma's schoot.

P R O K L A M A S I . -

KEMERDEKAAN MALUKU SELATAN.

Memenuhi kemauan jang sungguh, tuntutan dan desakan rakyat Maluku Selatan, maka dengan ini kami proklamir KEMERDEKAAN MALUKU SELATAN, defakto de jure, jang berbentuk Republik, lepas dari pada segala perhubungan ketatanegaraan Negara Indonesia Timur dan R.I.S., beralasan N.I.T. sudah tida sanggup mempertahankan kedudukannya sebagai Negara Bahagian selaras dengan peraturan2 Mutamar Denpasar jang masih sjaah berlaku, djuga sesuai dengan keputusan Dewan Maluku Selatan tertanggal 11 Maret 1947, sedang R.I.S. sudah bertindak bertentangan dengan keputusan2 K.M.B. dan Undang2 Dasarnya sendiri.

Ambon, 25 April 1950.--

Pemerintah Maluku-Selatan.

(J.H. MANUHUTU)
(A. WAIRISAL)

Onafhankelijkheidsverklaring Zuid-Molukken

Ter voldoening aan de waarachtige wil, eis en aandrang van het Volk der Zuid-Molukken, proclameren wij hierbij de onafhankelijkheid de fakto en de jure van de Zuid-Molukken met de politieke vorm van een republiek, los van elke staatkundige betrekking met de staat

Oost-Indonesië en de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië, op grond van het feit dat de deelstaat Oost-Indonesië niet in staat is zich als deelstaat te handhaven in overeenstemming met de regelingen van de Denpasar-conferentie, welke nog wettig van kracht zijn, alsmede in overeenstemming met het Besluit van de Zuid-Molukken Raad van 11 maart 1947, terwijl voorts de Regering van de Verenigde Staten van Indonesië gehandeld heeft in strijd met de R.T.C.- overeenkomsten en haar eigen grondwet.

Ambon, 25 april 1950
De Regering der Zuid-Molukken,
w.g. J.H. Manuhutu & A. Wairisal

De Republiek der Zuid-Molukken werd geproclameerd op 25 april 1950. Dit was voor 4000 militairen en hun gezinnen, ongeveer 12.500 Molukkers, het begin van de voorbereiding van hun reis die een jaar later richting Nederland zou gaan.

Kerk en politiek waren sterk met elkaar verbonden. Ik denk dat pa daarom geen van beide wou loslaten toen hij in Nederland was. Zijn kerkenraad en gemeentelieden bestonden grotendeels uit mensen van het KNIL. Bij velen kleeft oorlogsbloed aan hun handen. Het bloed van de vijand, omdat anders zij gedood werden. Pa voelde zich verantwoordelijk voor hen en vond dat hij een opdracht had. Bij hem heerste de stellige overtuiging dat hij alle moeite moest doen om zijn volk in ballingschap te leiden. Hij moest voor zijn volk zorg dragen waar mogelijk, zodat zij terug zouden kunnen reizen naar een vrij vaderland. Helaas kon pa het laatste niet ten uitvoer brengen.

De Badan Persatuan

Eerst waren er verschillende politieke organisaties, waaronder de Badan Persekutuan, CRAMS-Wenno en CRAMS-Polhaupessy, Bond ex-KNIL en Partij Nasional Maluku Selatan (PNMS). Al deze partijen kwamen in Schattenberg bijeen en gingen samen op in de Badan Persatuan, het Moluks Eenheidsorgaan. Pa werd in 1966 unaniem tot voorzitter gekozen. Pa geloofde erin dat dit de weg van God was die wij als volk moesten bewandelen.

Als geestelijk leider wist pa dat hij geroepen was om ook een politiek leider te zijn. Hij heeft het zelf nooit zo verwoord. Hij zag dit als een taak die God hem had opgelegd. Hij was niet op andere gedachten te brengen, ondanks de protesten uit sommige 'kerkbanken', op een synodale vergadering in 1966. In een synodaal besluit uit 1956 was vastgelegd dat dragers van een kerkelijk ambt niet tegelijkertijd politiek leiders mochten zijn. Dit was de reden dat men vond dat mijn vader moest kiezen. Het waren geen vijanden van pa die hem lieten kiezen maar juist vrienden van hem. Men vond gewoon dat het niet samen kon gaan. Dit deed mij denken aan een fase in hun leven als KNIL-militairen met het geweer in de hand. Toen zij in Nederland kwamen, waren zij als het ware bekeerd en hielden zij de Bijbel in de hand. De combinatie politiek en geloof werd verboden. Mijn vaders verweer was dat hij geen politiek aan het bedrijven was, maar het vooral als een taak zag om de politieke partijen bij elkaar te brengen. Hij voegde er de vraag aan toe of de GIM dan geen politiek aan het bedrijven was door haar vertegenwoordigers op een ICC-congres (ICCC – International Christian Community Churches) de RMS-strijd aanhangig te laten maken. Toen men niet tot overeenstemming kon komen, stapte pa op en met hem de gehele afvaardiging van de toenmalige Classes Schattenberg¹. Voltallig stond men achter pa.

1 Tegenwoordig heet het Classes Utara, Classes van het Noorden.

Pa moest kiezen tussen zijn predikantschap bij de Moluks Evangelische Kerk of voorzitter zijn van het landelijke Molukse eenheidsorgaan, de Badan Persatuan. Een geschillencommissie moest de situatie onderzoeken. Men kwam terecht in een impasse waar men niet meer uit leek te komen en ging daarom weer over tot de orde van de dag. Op een gegeven moment werd er niet meer over gepraat en zonder het uit te spreken, legde men zich erbij neer. Men heeft, voor zover ik ben geïnformeerd, het besluit niet veranderd of aangepast en de combinatie stilzwijgend gedoogd. Achteraf gezien heeft pa bewezen dat een geestelijk leider een leider kan zijn in zowel politieke als kerkelijke zaken. Nota bene waren de mensen van de kerk de trouwste aanhangers van de Badan Persatuan.

De Badan Persatuan, in samenwerking met het toenmalige kabinet met ir. J.A. Manusama als president, organiseerde de herdenking van de proclamatie/afkondiging van de Republiek Maluku Selatan, de RMS. Elk jaar kwamen bussen vol met Molukkers op 25 april naar Den Haag. Op het grote Malieveld hielden de Zuid-Molukkers, onder anderen de KNIL-militairen, defilés voor de Zuid-Molukse regering in ballingschap. Veel mensen kwamen naar Den Haag voor de proclamatieviering en om te demonstreren. Of je nu christen of moslim was. Die eenheid was er gewoon. Meestal stond pa ook op het podium, maar dan een beetje op de achtergrond en toekijkend dat alles goed verliep. Na de defilés werden er demonstraties gehouden. Wij liepen langs verschillende ambassades en gaven petitie af. Voor de Nederlandse regering werd een petitie afgeleverd bij het Catshuis. Helaas moesten wij steeds weer concluderen dat er niets mee werd gedaan. Ontzettend frustrerend was dat. Mensen werden steeds ongeduldiger, je las het af van de gezichten, maar niet aan dat van pa. Bij hem zag je geen greintje twijfel, ongeduld of machteloosheid. Hij straalde alleen maar vertrouwen uit in onze lieve Heer en zei dat ook. Als hij daarnaast ergens vertrouwen in had, was het in de Nederlandse regering. Hoe hard een ander ook schreeuwde dat dit echt niet waar was, dan nog zei hij dat hij ervan overtuigd was dat men ons echt niet zomaar aan ons lot over kon laten. Mensen die in zijn buurt waren, voelden zich ook sterk, ook al zou men de vorige dag nog anders hebben gedacht. Dat is wat ik altijd in pa heb bewonderd. Ik kan mij scharen onder die mensen die zich sterk en gemotiveerd voelden, als wij maar in zijn buurt waren of zijn stem ons toesprak. De Badan Persatuan bleef contact onderhouden met de Nederlandse regering en wees hen steeds op hun verantwoordelijkheid. Ook werden er jaarlijks op 27 december bijeenkomsten gehouden. Het was de dag om samen in protest te gaan. Petitie werden ook op die dag aangeboden. In de beginjaren regelde pa steeds dat de bijeenkomsten in ons kamp Schattenberg werden gehouden. Als jong meisje wist ik niet beter dan dat er een derde kerstdag was en dat op die dag vooral mensen van buiten Schattenberg kwamen. Mensen van de kerk die zich bezighielden met politiek en de leden van het kabinet met hun vrouwen. Later begreep ik pas dat op die dag in 1949 de Ronde Tafel Conferentie (RTC) was gehouden om de voorwaarden van de

soevereiniteitsoverdracht van Indonesië vast te stellen.² In Nederland werd er steeds weer bij stilgestaan dat deze dag een zwarte dag voor ons was. Een dag die Molukkers in rep en roer bracht. Vier maanden na die dag in 1949 verklaarden de Zuid-Molukken zich onafhankelijk.

Steeds meer onrust

De demonstraties op 25 april kregen een steeds feller en grimmiger karakter. In 1974 liep de demonstratie uit de hand. Wat waren de gemoederen verhit. Men klom over de hoge hekken van het Vredespaleis. In dat gebouw moesten ze toch voor de vrede op de Molukken kunnen zorgen? Waarom was men ons vergeten?

Brand in het Vredespaleis

Daar liepen wij. Machteloze, verdrietige, teleurgestelde, boze mensen. Vooral veel vrouwen ook huilend en radeloos, dwaas rondlopend en waar naartoe eigenlijk? Steeds maar weer, al jarenlang, die terugkerende vraag waarom er toch niets voor ons werd gedaan? Ik heb gezien hoe woedend men was. Palen van verkeersborden werden zomaar uit de grond getrokken alsof het niets was. Ik ben anti geweld maar op dergelijke momenten weet je even niet wat dat is. Ik probeerde overzicht te houden en bleef tegenover de Indonesische ambassade aan de kant lopen of staan. Vooral elkaar waarschuwen als er politie in de buurt was of als er projectielen door de lucht vlogen. Awas, awas... kijk uit, kijk uit... Wat een ravage leek het, overal sirenes van ambulances die af en aan reden. Achteraf bekeken was het een groot wonder dat er geen enkele gewonde viel, terwijl wij op dat moment dachten dat er veel gewonden moesten zijn door die ambulances die daar reden. Misschien waren de gewonden ME'ers of anderen? Molukkers in ieder geval niet. Toen ons werd bevolen weg te gaan – demonstranten werden door de ME gemept of met de gummiknuppel geslagen – bleven wij juist verspreid staan. Omdat wij niet weggingen en niet wilden luisteren, kwamen er tanks met waterkanonnen. Men richt-

2 In 1949 werd overeengekomen dat de Zuid-Molukken bij Indonesië ingelijfd zouden worden. Soekarno, de toenmalige Indonesische president, rekende zich met de Verenigde Staten van Indonesië (de RIS) al helemaal rijk met de omliggende landen zoals de Molukken.

te de stralen op ons, waardoor wij nog bozer werden. Alsof wij daarvoor uit de weg zouden gaan, tsssssss. Ik was in verwachting van ons tweede kind Annalies. Er werd een waterstraal op ons gericht. Ik draaide mij om en kreeg de volle straal op mijn rug. Gelukkig had ik een houtje-touwtjejas aan van goede kwaliteit. Ik bleef met een beetje gebogen rug staan en de voeten stevig op de grond, net zolang volhouden tot het ophield. Waarschijnlijk was het een bepaald systeem dat weer moest opladen en ik kon mij omdraaien om weer boze dingen richting de Indonesische ambassade te schreeuwen. Zo herhaalde dit zich enkele keren totdat de ME met een grotere mankracht kwam en wij als beesten werden afgevoerd richting de bussen. Instappen en langs de kortste weg Den Haag uit was de opdracht. Toen wij teleurgesteld thuis alles vertelden aan pa zei hij niets en vroeg alleen maar of alles goed was verlopen en er geen gewonden waren gevallen. Verder hield pa zich stil. Constant werd er gebeld en ik hoorde pa alleen maar zeggen dat er van alles geregeld moest worden als er mensen in hechtenis waren genomen. Toen ik naar hem keek, zag ik ogen die nogal verdrietig en volgens mij ook radeloos leken. Teleurgesteld misschien ook omdat de demonstratie niets had opgeleverd? Wat vond men vroeger die demonstraties toch erg belangrijk, natuurlijk steeds weer in de hoop dat er wel resultaat zou worden geboekt. Dat er wel op een juiste manier door de Nederlandse regering zou worden gereageerd. Maar nu? ...

De Badan Persatuan raadde geweld af maar nam altijd wel de verantwoordelijkheid op zich als er iets gebeurde. Toen in 1969 bekend werd gemaakt dat de Indonesische president op staatsbezoek naar Nederland zou komen, kwam dit hard aan bij de Molukkers. Nog meer teleurstelling, nog meer onbegrip, maar vooral riep dit nog meer kwaadheid op. Het leidde ertoe dat men het niet langer nam. Men was het zat nog langer geduld op te brengen. Wat voor mogelijkheden waren er nog om aandacht te krijgen? Zou de Nederlandse regering over de RMS of de Molukse zaak praten? Ze waren toen volgens ons volop bezig met 'zoete broodjes bakken'. Wij zagen het somber in. Er werden spoedvergaderingen gehouden. Er was steeds geduld opgebracht omwille van de ouderen, die steeds hadden gemaand geen geweld te gebruiken. De jongeren vroegen de ouderen hun onwrikbare vertrouwen in de Nederlandse regering op te geven dat zij iets zou doen aan de bittere pil van het 'ontslag per onmiddellijk'. De vraag werd gesteld hoelang er nog gewacht moest worden? Hoelang wij ons nog aan het lijntje moesten laten houden? In die tijd ontstonden steeds vaker felle en verhitte discussies. Jongeren riepen ouderen op om een verandering in onze koers aan te brengen. Bij de aankondiging van het bezoek van de Indonesische president was het hek van de dam. Het was dus aan de toenmalige Nederlandse regering te wijten dat de eerste gewelddadige actie plaatsvond. 33 jongeren van verschillende Molukse politieke organisaties bezetten de residentie van de Indonesische ambassadeur in Wassenaar. Helaas kwam daarbij een politieagent om. Nederland was in rep en roer. De toenmalige minister-president Piet de Jong zocht namens de Nederlandse regering contact met de Badan